NOWADAYS RELIGIOUS TV MEDIA PRODUCTS

Raluca Iulia BANCOȘ
PhD., Technical University of Cluj Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: This study brings out aspects of romanian religious media important to media specialists and media producers. In the beginning, we talk about what orthodox press means and its effects on romanian public. This media niche was a necessity in the current media landscape, considering our culture and our values. In the last century, romanian religious press had its share of contributions through print media, radio, TV and online media, after 2000. In this regard, one of the main television stations is Trinitas TV, whose media products have adapted over time to audience needs. They have produced almost one hundred of TV documentaries and most of them are cultural, religious and historical documentaries. Considering this typology of the expository documentary finds itself somewhere close to poetic documentary and its sacred themes, we can talk about an original media product, attractive for the public in this region.

Keywords: orthodox press; religious documentary; online distribution; expository documentary; romanian media

Introducere în jurnalismul religios românesc

În contextul dezvoltării jurnalismului în România şi a ramurilor acestuia, jurnalismul religios ortodox are locul său, prezent pentru prima oară la noi acum mai bine de un secol. Necesitatea acestei ramuri jurnalistice s-a impus, odată cu nevoia comunicării jurnalistice şi abordării temelor de natură spirituală, izvorâte din modul de trăire al românilor, din valorile şi credinţa specifice acestui neam. Dacă în statele occidentale, presa religioasă capătă un alt contur, prin diferenţa de viziune asupra vieţii cu totul, preocupările intelectualităţii încă din perioada interbelică, au dus la apariţia presei bisericeşti. Academicianul şi teologul Dumitru Stăniloae, care, la rândul lui, a fost închis pentru credinţa ortodoxă ani întregi în temniţele comuniste, afirma în anul 1937 că „pe lângă opera ce-o îndeplineşte zi de zi [...] prin preoţi [...], Biserica trebuie să-şi însuşească şi acel puternic instrument modern de misiune, care ajunge în fiecare casă de intelectual, lucrând zi de zi asupra sufletului lui, adică ziarul cotidian mare şi impunător" (Petcu, 2020, pp.165). Lucru, care, din fericire, s-a întâmplat în anul 2007, fiind şi singurul cotidian creştin din lumea ortodoxă.

În lucrarea „Mass media din România după 30 de ani", coordonată de Marian Petcu, găsim o definire a *presei ortodoxe*, care cuprinde toate producţiile scrise, audiovizuale sau online ale religiei creştin ortodoxe din România, realizate prin intermediul Bisericii, prin televiziunea TRINITAS TV sau prin diferite grupuri de jurnalişti independenţi, realizatori de film documentar, teologi sau ONG-uri, care aparţin credinţei ortodoxe. În ceea ce priveşte publicaţiile ortodoxe ale presei scrise (în format material, dar şi în mediul online), în România ultimilor 30 de ani regăsim mai multe categorii (Petcu, 2020, p.161). Mai întâi ar fi revistele de credinţă şi de cultură ortodoxă,

cum sunt „Tabor" de la Cluj, „Apostolia" din Paris şi „Deisis" din Germania. Apoi, ar fi revistele de atitudine creştină faţă de actualele probleme ale societăţii umane, cum e cazul revistelor „Familia Ortodoxă", care apare lunar, „Lumea credinţei", una dintre cele mai longevive publicaţii cu această tematică, „Atitudini", revistă de cercetare ştiinţifică şi de educaţie ortodoxă şi „Conştiinţa", parte a unui proiect mai amplu, care mai conţine conferinţe şi dezbateri intitulate „Întâlniri de conştiinţă". Mai sunt revistele academice de studii teologice şi cercetare ştiinţifică, ca „Revista Teologică", care a fost tipărită pentru prima dată la Sibiu în anul 1907, revistele „Teologia şi Viaţă", „Glasul Bisericii", „Altarul Banatului" şi altele. Tot aici intră şi publicaţiile de informaţie bisericească şi teologică ortodoxă, sub egida autorităţii canonice instituţionale a Bisericii Ortodoxe Române, precum cotidianul „Lumina", primul cotidian creştin din România, „Biserica Ortodoxă Română" şi „Vestitorul Ortodoxiei", dar şi alt gen de publicaţii, destinate familiei ortodoxe, copiilor, diverse reviste ale asociaţiilor creştine sau şcolare şi publicaţii parohiale şi mănăstireşti.

Presa ortodoxă era o formă de comunicare între Biserica Ortodoxă Română şi cititori din perioada interbelică, însă odată cu instalarea regimului totalitar comunist, de teroare şi de represiune, nu a mai fost posibil acest lucru decât după anul 1989, când au reapărut fie publicaţii care au fost închise după 1945, ca: ziarul bilunar „Telegraful Român", vechi din anul 1853, „Renaşterea" în Cluj-Napoca, „Revista Teologică" în Sibiu, „Candela" în Suceava, „Legea Românească" în Oradea, „Renaşterea" la Râmnicu Vâlcea, „Calea mântuirii" şi „Biserica şi Şcoala" în Arad, „Foaia Diecezană" în Caransebeş şi „Luminătorul" în Chişinău, fie periodice nou apărute la acea vreme, ca: „Ortodoxia", „Studii teologice", „Biserica Ortodoxă Română", „Glasul Bisericii", „Cuvânt şi suflet" în Iaşi, „Tomisul ortodox" în Constanţa, „Învierea" în Timişoara, „Credinţa străbună" în Alba Iulia, „Graiul Bisericii Noastre" în Baia Mare, dar şi multe altele (Petcu, 2020, pp.157-165).

Ortodoxia românească în presa online şi radio

Din anul 1997, odată cu formarea jurnalismului online, şi ortodoxia românească a apărut în spaţiul online, prin primele site-uri specifice ei, atât în România, cât şi în ţările occidentale, cum au fost site-urile informative www.mmb.ro, www.golia.ro şi www.trinitas.ro. Iar din anul 2000 şi până în prezent, prezenţa Bisericii în cyberspaţiu s-a accentuat, rolul principal al păstorilor de suflete fiind acela de a fi alături de comunităţile umane prezente în lumea reală sau în spaţiul virtual şi să îndrume oamenii spre trăirea vieţii în dreapta credinţă. În acest mod, la fel ca pentru alte nişe de presă, mediul online a devenit cel mai rapid mijloc de comunicare, cu costurile cele mai reduse de producţie de până atunci şi care transmitea informaţii spirituale potenţialilor navigatori. Cu toate acestea, comunicarea din mediul online, pe lângă şansa de a transmite învăţăturile de credinţă ortodoxă, de a crea noi legături şi de a menţine o comunicare constantă şi acţiuni filantropice şi sociale, de întrajutorare şi de îmbunătăţire a calităţii vieţii în societate, între comunităţi aflate la distanţe mari, avea şi riscuri. Unul ar fi fost acela de a da peste informaţii false asociate credinţei ortodoxe şi evaluate prost, de oameni care nu cunosc bine această credinţă, iar altul, mai general,

care afecta individul uman în esența lui, prin evadarea în spațiul virtual, prin ciber-dependență, de unde derivă diverse incapacități ale acestuia, așa cum reiese din țările est-asiatice, unde consumul media online este la cote mult ridicate, dar unde există și centre medicale, special amenajate pentru tineri aflați în stare gravă, din cauza dependenței de internet, centre cu milioane de astfel de tineri. Probabil acesta este un aspect asupra căruia ar trebui să medităm cu toții, unde sunt limitele între lumea reală și cea virtuală și cât timp din viața noastră alegem să îl dăm într-o parte sau alta.

În anul 2005, apărea și primul cotidian creștin din lumea ortodoxiei (idem, pp.163-168), ziarul „Lumina", cu o echipă redacțională mixtă, formată din teologi proveniți din Institutul Cultural-Misionar „Trinitas" și jurnaliști cu experiență în spate, din presa laică, care mai târziu a devenit cotidianul Patriarhiei Române, iar din 2010 apare și în format online. În cadrul aceluiași institut de la Iași, apare și primul post de radio ortodox din România, Radio Trinitas, lansat oficial în anul 1998, iar din anul 2002, recepționat și online (pe www.trinitas.ro), în prezent cu o rețea națională care acoperă peste 90% din teritoriul României, ascultat în țară și în toată lumea, în mediul online, cu programe radio culturale și spirituale, pentru ascultători din toate categoriile. În următorii ani, se dezvoltă rețeaua radio și în alte orașe din România, mai precis: Radio Renașterea la Cluj-Napoca, Radio Întregirea la Alba-Iulia, Radio Dobrogea la Constanța, Radio Logos la Craiova și Radio Lumina, la Drobeta-Turnu Severin. Ulterior, în anul 2007, se înființează Centrul de Presă „Basilica" al Patriarhiei Române, cu cinci componente: Biroul de Presă și Relații Publice, care funcționează încă din 1990, Publicațiile „Lumina", Radio Trinitas și Trinitas TV, dar și Agenția de știri „Basilica", înființată în anul 2008.

Documentarul românesc cu tematică religioasă ortodoxă

Postul de televiziune Trinitas TV, înființat în anul 2007, în cadrul și la inițiativa Patriarhiei Române, este un post de televiziune destinat oricăror categorii de spectatori sau de utilizatori online, dat fiind faptul că este și în mediul online, care a fost constituit cu rolul de a promova istoria, cultura și credința românești, patrimoniul istoric și cultural, recunoscut și apreciat atât în țară, cât și pe plan euopean, și nu numai (ibidem, pp.169-170). Cu caracter religios, cultural și educațional, cele mai vizionate programe TV sunt cele care redau live Sfânta Liturghie și Vecernia de la Catedrala Patriarhală din București, dezbaterile pe teme ortodoxe, culturale, sociale, dar și cele care presupun dialogul și întrepătrunderea dintre credință și știință în societatea contemporană. O parte dintre aceste emisiuni, cu audiența cea mai ridicată, sunt: „Credință și cultură", „Bucuriile vieții", „Comorile ortodoxiei", „Biserica azi", „Europa Christiana", „Lumina celui Nevăzut", „Cuvânt pentru suflet". Alte producții sunt emisiunile de tip documentar, sau filmele documentare, cu un public larg, însă nișat și care se distribuie prin dvd-uri, de multe ori traduse în limbi de circulație internațională de către specialiști, prin televiziune, iar în mediul online, pe site-ul oficial al postului de televiziune, la secțiunea *Film Documentar*, pe rețeaua de socializare Facebook, precum și prin canalul oficial de YouTube al televiziunii Trinitas TV. Acestea ilustrează aspecte ale credinței creștin ortodoxe, ale istoriei și artei românești, dar și din sfera socio-culturală din țara noastră.

În prezent, în mediul online sunt aproximativ 80 de producţii cinematografice documentare, marca Trinitas TV, cu realizatori care şi-au mutat activitatea dinspre TVR aici, distribuite în ultimii cinci ani. Printre acestea, cele mai recente, sunt: „Binefăcătorii", „Jurnal de front", „Un om de flacără – Părintele Mina Dobzeu, duhovnic şi mărturisitor", „Decretul 410/1959. Istoria răstignirii monarhismului românesc" şi „Părinţi şi copii în iubirea Lui Hristos".

În România, filmele documentare cu tematică religioasă ortodoxă sunt realizate predominant de către televiziunea publică Trinitas TV. Rareori se întâmplă să existe astfel de producţii ale unor realizatori de film sau ale unor jurnalişti independenţi. Probabil vom documenta în viitor mai bine acest aspect.

În ceea ce ne priveşte, dintre producţiile independente realizate în această arie tematică, vom aminti un regizor român de film, de profesie medic, care a lucrat în cercetare în domeniul medical din Statele Unite ale Americii, în cadrul unor centre renumite de cercetare, dar care a revenit la prima sa iubire, cinematografia, a studiat film în New York şi odată revenit în ţară, a realizat câteva producţii de film de ficţiune şi de film documentar în mod independent, cu finanţări private, din ţară şi din străinătate. Este vorba despre regizorul Andrei Negoiţă Zagorodnâi, care a semnat regia pentru două filme de ficţiune, „Wrong Track", prezent în anul 2005 la festivaluri de film din România, printre care Festivalul Internaţional de Film Independent „Anonimul" şi Festivalul Internaţional de Film „DaKINO", dar şi „The Last Don", şi câteva scurtmetraje „Die Hard Kich Rapsody", „Victoria's Secret" şi „Tight Rope Dancer". A regizat şi filmul documentar din anul 2015, „7 Cuvinte", film premiat în străinătate, care a participat la mai multe festivaluri în ţară şi a fost proiectat în peste 20 de oraşe din ţară şi la Chişinău, Londra, Viena, Bruxelles şi la Guadalajara, prezent la festivalurile de film româneşti DocuArt, în Bucureşti, Festivalul de Film Istoric de la Râşnov, Festivalul Vama sub lumini de Oscar, în Vama Veche şi în străinătate, la Hamburg Film Festival, în Germania, la Doc Point Helsinki Documentary Film Festival, în Finlanda, la One World International Human Rights, în Cehia, la Warsaw Film Festival, în Polonia, la Goteborg Film Festival şi la Tempo Festival, în Suedia. Documentar artistic, producţie Abis Studio, Mănăstirea Diaconeşti şi Legenda Film, filmul prezintă povestea de viaţă a Părintelui Gheorghe Calciu, om care a petrecut 21 de ani în spatele gratiilor, în iadul închisorilor Piteşti, Jilava şi Aiud, pentru credinţa sa şi iubirea sa de neam, şi din gura a 30 de martori care l-au cunoscut cât timp era încă în această viaţă. Unul dintre cei care fac referire la acesta este şi Dan Micu, redactorul TVR al filmului, şi afirmă: „... ca într-o poveste de Paşti, din cei 21 de ani de temniţă comunistă şi experienţe degradante, demoralizante, duhul părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa nu iese împuţinat şi slăbit, ci fortificat şi sporit, dând contemporanilor săi şi, prin ei, posterităţii, dovada unei Omenii cu amprenta hieratică" (tvr2.tvr.ro/7-cuvinte-un-film-despre-viata-parintelui-gheorghe-calciu-dumitreasa_12027.html). În prezent, acelaşi regizor lucrează la un proiect de film documentar încă din anul 2019, „Scrum", despre viaţa şi personalitatea părintelui Nicolae Tănase şi a sutelor de copii salvaţi de la avort şi crescuţi de acesta şi de familia acestuia de aproape 30 de ani.

Imagini din filmul documentar „7 Cuvinte”
Sursa: cadre preluate de pe https://www.youtube.com/watch?v=2UPrefs9qK0

Filmul cu tematică *sacră* este un altfel de film, rar abordat, rar gustat de public, dar apreciat de critici şi de cineaşti. Filmul documentar cu tematică religioasă este un subgen aparte al documentarului, care se distinge de celelalte, unii ar spune, printr-o abordare totală, completă asupra esenţei vieţii, alţii ar spune că pentru a folosi estetica filmului într-un altfel de mod şi, astfel, pentru a revela adevăratul chip al artei cinematografice. După criticul de film Grid Modorcea (2005), cineaştii care au fost chemaţi spre temele religioase au făcut-o dintr-o conştiinţă mai mare asupra esenţei artei şi au considerat că prin aceste teme, se poate exploata o latură artistică mai puternică a filmului, dar nu neapărat şi mai emoţională. Criticul apreciază că (2005, p.165), „filmul trebuie să se întoarcă la izvor, la sacru. Cinematograful românesc de mâine ori va avea profesionişti pătrunşi de vocaţia perspectivei religioase, moştenită de la înaintaşi, ori nu va mai fi deloc”. Iar conform marelui Andrei Tarkovski, unul dintre cei mai apreciaţi cineaşti sovietici şi din întreaga istorie cinematografică, cel care a dezvoltat teoria cinematografiei *sculptarea în timp*, care presupunea că arta filmului este o reprezentare a undelor de timp, că ritmul este mişcarea din interiorul cadrului filmat, şi nu succesiunea de imagini filmată în timp, spunea despre film ca operă de artă că „trebuie să fie o epifanie şi constituie pentru autor şi spectator un act spiritual purificator” (Dascălu, 2012, p.283).

Tema sacrului în producţiile cinematografice

Bodiu (2018, pp.69-70) precizează câţiva regizori care au abordat în filmele realizate de aceştia stilul transcedental, dintre care vom indica pe francezul Robert Bresson, care a fost premiat de mai multe ori la Cannes cu Palme D’Or, la Berlin şi la Veneţia, în a cărui filme minimaliste găsim iconografia bizantină, despre care criticul de film Jean-Luc Godard spunea că este ca un Dostoievki al francezilor pentru cinematografia franceză şi pe Carl Dreyer, cu primul său film important „Patimile Ioanei D’Arc”, considerat unul dintre cei mai reprezentativi cineaşti ai primului secol din istoria cinematografiei, în filmele căruia vedem şi legătura cu arhitectura gotică. De-a lungul timpului, în filme se atestă existenţa unui stil sacramental. Câteva dintre acestea sunt:

"Make way for tomorrow" (din 1937), de Leo McCarey, "The song of Bernadette" (din 1943), de Franz Werfel, "Europe '51" (din 1952) de Roberto Rosellini, "La strada" (din 1954) de Federico Fellini, "Nostalghia" (1983) de Andrei Tarkowski, "Heaven" (din 2002), în regia lui Tom Tykwer, "Ida" lui Pawel Pawlikowski în 2013, "The Passion of the Christ" din 2014, un film de Mel Gibson, şi "Heaven is for real", o dramă creştină americană, tot din anul 2014, în regia lui Randall Wallace. Filmele cu această tematică produse în spaţiul american în ultimii ani au fost bine receptate atât de comunităţile creştine, cât şi de publicul autodeclarat din afara oricărei forme de credinţă în divinitate. Bodiu (2018, pp.66-81) identifică două tendinţe teoretice şi aplicate de către cineaşti cu privire la sacrul din cinematografie: prima care vede cinematograful ca un spaţiu de întâlnire a spectatorului cu sacrul, un spaţiu în care poate să fie exprimat sacrul într-o gamă diversă din punct de vedere stilistic, iar a doua, unde cinematograful însuşi este un mediu sacru. Din prima categorie, fac parte regizorul de film american Paul Schrader, influenţat de munca lui Bresson şi a lui Dreyer, care pledează pentru un montaj minim al filmului şi, precum *André* Bazin ori Bert Cardullo, critic de film din mediul academic, nu consideră că filmele religioase reuşesc să surprindă adevărata spiritualitate, din cauza stilului filmic. Schrader face distincţia între tehnici de realizare a discursului cinematografic generale şi cele care înalţă sufletul. Brent Plate este unul dintre autorii temei sacrului în film, care îmbină ambele teorii. El porneşte de la concepţia sa asupra religiei, prin care lumea se poate recrea după modele ideale ale unor comunităţi şi pornind de la aceasta, vede filmul ca pe o posibilitate prin care se pot recrea lumi, care întrec intensitatea experienţei religioase. Desigur, că alături de Bodiu, vedem perspectiva sa asupra semnificaţiei credinţei şi religiei, în general, limitată şi eronată, dar filmul ca instrument de recreare a lumii poate ajuta la analiza simbolică a acestuia. Din cealaltă categorie, care vede filmul ca o religie fac parte şi autorii Darrol Bryant, Conrad Ostwalt, Clifford Geertz, unul dintre cei mai apreciaţi antropologi semioticieni americani şi John Lyden, care vede în film un instrument prin care se creează sens în societate şi oferă un discurs similar celui religios.

Vom încheia prin spusele lui Bodiu (2018, p.68): „arta nu poate cuprinde divinitatea, dar poate să indice spre o realitate divină, prin mijloace care îi pun în valoare propriile limitări".

Studiu de caz: Documentarul Trinitas TV

Un scurt istoric al postului de televiziune Trinitas TV

În România, a fost definită o subcategorie a presei, *presa ortodoxă*, care este cumulul producţiilor scrise şi audiovizuale realizate în cadrul religiei creştin ortodoxe, fie de instituţiile publice de presă ale Patriarhiei Române, sau alte producţii independente ale unor jurnalişti independenţi, realizatori de film documentar sau diferite ONG-uri, care se asimilează credinţei ortodoxe. Mergând pe linia timpului în spate, în anul 2007, Patriarhia Română înfiinţează la Bucureşti, în continuarea activităţii intiţiate la Iaşi de un cerc de teologi din cadrul episcopiei şi de specialişti în jurnalism şi producţie media, pentru reconstrucţia presei ortodoxe în România, Centrul de Presă „Basilica" al Patriarhiei Române, care la acel moment şi până în prezent cuprinde: Biroul

de Presă şi Relaţii Publice (înfiinţat în anul 1990), Ziarul „Lumina", primul cotidian din istoria presei ortodoxe, postul Radio Trinitas, televiziunea Trinitas TV şi Agenţia de ştiri „Basilica". Televiziunea publică Trinitas TV a fost înfiinţată în octombrie, 2007, în cadrul şi la iniţiativa Patriarhiei Române. Ulterior, producţiile realizate de Trinitas TV au fost distribuite şi în spaţiul online, pe Youtube şi pe Facebook. Potrivit ziarului online „Lumina" (accesat pe data de 25 ianuarie, 2021, sursa: https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/misiune-prin-imagine-si-cuvant-50356.html), postul de televiziune Trinitas TV a fost înfiinţat din două raţiuni principale, de a revigora presa ortodoxă românească, prin dezvoltarea instituţiilor de comunicare în masă ale Bisericii Ortodoxe şi de a răspunde nevoii exprimate printr-o solicitare a credincioşilor pentru înfiinţarea în România a unui canal de televiziune bisericesc, cu mesajul central „al păcii şi solidarităţii, o informare corectă şi lipsită de obsesia comercială pentru senzaţional, un cuvânt prietenos şi cald pentru cei singuri sau suferinzi".

Motivaţiile principale teologice şi misionare ale înfiinţării acestui post de televiziune public au fost mai multe. În primul rând, în creştinism, vizualul are o anumită importanţă şi semnificaţie şi datorită capacităţii televiziunii de a transmite informaţii într-un mod mai obiectiv faţă de alte medii jurnalistice, s-a hotărât emiterea şi în acest mod a mesajului creştin ortodox, căci fără imagine intervine de multe ori uitarea şi ignoranţa. Apoi, a luat naştere dintr-un motiv practic, pentru persoanele cu anumite probleme de sănătate, care nu se pot deplasa la Sfintele Liturghii, pentru a putea să transmită mesajul liturgic în casele acestora, prin filmarea liturghiilor şi a săvârşirii Sfintelor Taine în cadrul Catedralei Patriarhale a României, fiind un mod de încurajare pentru cei care sunt izolaţi, singuri sau bolnavi. Un alt motiv a fost acela de a promova patrimoniul cultural român creat de-a lungul timpului, pentru a educa publicul în sensul cunoaşterii şi preţuirii valorilor spirituale şi culturale specifice României, dar şi conservării acestora. Un alt obiectiv al acestui post de televiziune este acela de a cultiva frumosul, sacrul în sufletele privitorilor, un imbold pentru a găsi bucuria şi pacea dăruite prin comuniunea cu Dumnezeu şi pentru realizarea binelui în societatea în care trăieşte. Alt motiv pentru care a fost gândit proiectul televiziunii Trinitas TV a fost necesitatea reflectării spirituale a anumitor momente solemne din societate, cum sunt cele organizate pentru Ziua Eroilor şi pentru Ziua Naţională a României şi ilustrarea aspectelor de viaţă ale credincioşilor de pretutindeni. Nu în ultimul rând, pentru a coopera, şi nu concura cu Televiziunea Naţională, cu Ministerul Culturii şi Cultelor şi alte instituţii ale statului, menite să promoveze aceleaşi lucruri.

Televiziunea Trinitas TV din cadrul Patriarhiei Române, post de televiziune public religios, educaţional şi cultural, emite în prezent 24 de ore pe zi. Programul este foarte variat, cu producţii media înregistrate, dar şi live, cum este cazul transmisiunilor zilnice ale Sfintei Liturghii şi Vecerniei din Catedrala Patriarhală, realizate cu scopul de a sprijini persoanele care din diverse motive, nu reuşesc să fie prezente în mod fizic la slujbele oficiate în lăcaşul de cult. Televiziunea realizează transmisiuni live, la marile evenimente naţionale sau din viaţa Bisericii Ortodoxe Române, sau alte evenimente de impact naţional, cum a fost în vara anului 2008, realizarea unei serii de emisiuni dedicate

victimelor inundaţiilor, pentru promovarea şi atragerea unui public cât mai numeros pentru susţinerea sinistraţilor sau alte numeroase cazuri sociale sau medicale care necesită ajutor din partea comunităţilor din ţară. Emisiunile produse de acest post de televiziune sunt o invitaţie la iubirea faţă de cultura românească şi faţă de credinţa ortodoxă. Conţinutul programelor Televiziunii Trinitas TV nu este unul exclusiv religios, dar fiecare tematică este privită din punct de vedere al credinţei creştin ortodoxe şi toate programele acestui post de televiziune au scopul principal de a comunica misiunea spirituală a Bisericii Ortodoxe, de a propovădui cuvântul Evangheliei Lui Hristos, prin mesaje actuale, accesibile unui public cât mai larg, într-o societate puternic secularizată. Televiziunea Trinitas TV poate fi recepţionată oriunde în ţară, precum şi în cea mai mare parte a Europei, de pe satelitul AMOS 2. Telespectatorii fideli sau, în ultimii ani, utilizatorii reţelelor de socializare, comunică adesea cu redacţia Trinitas TV, prin mesaje de mulţumire şi de încurajare. Cele mai urmărite programe ale acestui post de televiziune sunt transmisiunile directe, însă o audienţă considerabilă o au şi dezbaterile unde sunt invitaţi profesionişti din diverse domenii de interes pentru publicul spectator (din domeniul educaţiei şi al culturii, al ştiinţei, al asistenţei sociale, istoriei, şi din altele), care conferă o viziune cât mai amplă asupra problemelor cu care se confruntă societatea românească şi diverse soluţii pentru acestea sau programele educative. Majoritatea acestor filme documentare au fost imprimate pe DVD-uri sau pe alte dispozitive de stocare, pentru a fi distribuite (fie vândute, fie cu titlu gratuit) şi, de asemenea, au fost traduse în limbi de circulaţie internaţională, pentru a fi mai accesibile unui public cât mai larg.

Distribuţia TV şi online a documentarului Trinitas TV

În spaţiul românesc, filmele documentare care aparţin presei ortodoxe sunt realizate cu prioritate de televiziunea publică Trinitas TV, foarte rar de către producători independenţi. Filmul documentar este una dintre producţiile de bază marca Trinitas TV. Conform informaţiilor transmise de către redactorul şef al departamentului cultural Trinitas TV, realizatorii filmelor documentare sunt angajaţi ai televiziunii sau colaboratori, profesionişti cu experienţă în acest domeniu, dar şi profesionişti din alte domenii. Un fapt interesant este că unii dintre realizatorii acestui tip de documentar au devenit clerici, dar au continuat să realizeze ulterior şi filme documentare. Printre realizatorii acestor filme documentare se numără: Preot Nicolae Dima, Preot Mihai Miron, Preot Alexandru Truşcă, Paul Palencsar, Anca Filoteanu, Gabi Popescu, Şerban Madgearu, Ana-Maria Paraschivescu, Ştefania Coşuleanu, Mara Petrache, Răzvan Clipici, Petru Mihalea, Mihaela Poenaru, Simona Ştefania Iordache şi Ileana Stănculescu.

La începutul perioadei de producţie a filmelor documentare, se realizau destul de puţine titluri pe an (media fiind pe la 5 titluri), iar mai târziu, media a fost în creştere, undeva la 10 titluri în preajma anilor 2013-2014, iar în ultimii trei ani, au fost realizate peste 20 de filme documentare anual. Filmele documentare au fost distribuite prin televiziunea Trinitas TV în fiecare săptămână, iar mai târziu, şi online, pe YouTube şi pe Facebook. În ceea ce priveşte distribuţia acestor filme documentare în mediul online, regăsim 62 de filme documentare dintre cele realizate pe site-ul oficial al televiziunii

Trinitas TV (https://www.trinitas.tv/), 80 de filme documentare pe canalul de YouTube al televiziunii publice Trinitas TV (https://www.youtube.com/TrinitastvRomania/) și 58 de filme documentare postate pe pagina oficială de Facebook a acesteia (https://www.facebook.com/trinitastv). Pe site-ul oficial al televiziunii Trinitas TV, acestea au fost uploadate în perioada anilor 2017-2021, iar pe canalul YouTube al televiziunii Trinitas TV și pe pagina oficială de Facebook a acesteia, în perioada anilor 2015-2021.

Tipologia documentarului Trinitas TV. Cultură și credință

Documentarul Trinitas TV a luat naștere odată cu existența televiziunii. La începuturi, documentarele au avut un rol informativ, care au ilustrat diferite evenimente, pentru a fi documente vizuale pentru posteritate. Apoi, ținând cont de publicul credincios ortodox și de lipsa abordării tematicii spirituale ortodoxe în România, au fost realizate filme documentare despre viețile unor sfinți, despre așezămintele mănăstirești și despre centre social-filantropice ale Bisericii Ortodoxe Române. De asemenea, în funcție de tematica fiecărui an omagial din Patriarhia Română, au fost realizate filme documentare care au adus completări manifestărilor legate de acea tematică, din cursul anului respectiv (cum au fost: 2017, Anul omagial al sfintelor icoane, al iconarilor și al pictorilor bisericești și Anul comemorativ „Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română"; 2018, Anul omagial al unității de credință și de neam și Anul comemorativ al Făuritorilor Marii Uniri din 1918; 2019, Anul omagial al satului românesc, al preoților, învățătorilor și primarilor gospodari și An comemorativ al Patriarhilor Nicodim Munteanu și Iustin Moisescu și al traducătorilor de cărți bisericești din Patriarhia Română; 2020, Anul omagial al pastorației părinților și copiilor și Anul comemorativ al filantropilor ortodocși români). Cu timpul, în special în perioada ultimilor ani, televiziunea Trinitas TV a început o serie de co-producții de filme documentare, în colaborare cu alte instituții, precum Institutul Cultural Român și Ministerul de Externe.

Documentarul realizat de televiziunea Trinitas TV se adresează oricui și are rolul principal de a promova credința ortodoxă, istoria și cultura specifice spațiului românesc, patrimoniul cultural al României. Tematica acestor documentare nu este una exclusiv religioasă. Majoritatea filmelor documentare abordează un subiect care aparține credinței ortodoxe, iar celelalte au mai multe teme, precum reiese din observația de mai jos.

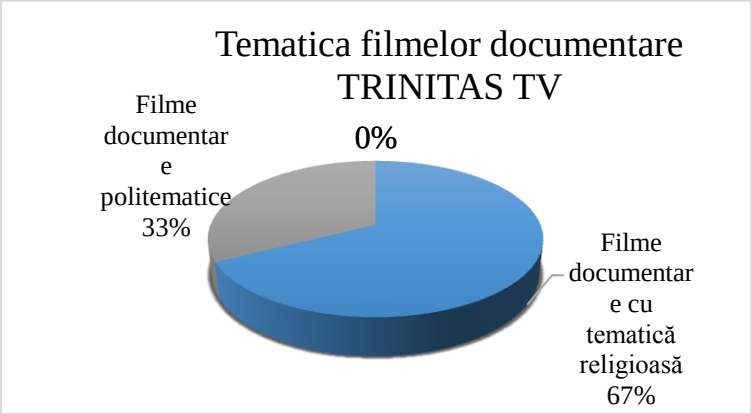

Tematica filmelor documentare realizate de televiziunea Trinitas TV

Televiziunea Trinitas TV a tratat în aceste filme documentare următoarele teme: prezentarea cultural-religioasă a unei mănăstiri din România, viaţa unui sfânt, diverse aspecte legate de viaţa cotidiană din credinţa ortodoxă, promovarea unor monumente culturale şi religioase româneşti, viaţa şi personalitatea unor mari duhovnici ai ortodoxiei româneşti, despre martirii care au suferit în închisorile comuniste şi sacrificiul acestora pentru credinţa în Dumnezeu, despre elemente ale credinţei şi culturii româneşti, despre instituţii care au o bogată activitate de sprijin social şi spiritual al comunităţilor existente în România, promovarea anumitor obiective turistice religioase ortodoxe, dar şi despre istoria acestui neam. Din graficul de mai jos referitor la distribuţia acestor filme documentare din numărul total al acestora, în funcţie de temele tratate, se poate observa că televiziunea Trinitas TV a realizat cele mai multe documentare despre prezentarea cultural-religioasă a unei mănăstiri din România, apoi despre monumente culturale şi religioase româneşti şi despre credinţă şi cultură românească.

Documentarul Trinitas TV este unul cultural, religios şi istoric, un documentar de promovare a frumuseţilor mioritice ale României, a peisajului natural, a obiectivelor turistice istorice şi ortodoxe ale ţării, dar şi a valorilor creştin ortodoxe şi naţionale. În documentarele culturale şi cele istorice, sunt intervievaţi specialişti din diverse domenii, sunt filmate manuscrise şi sunt folosite imagini de arhivă, pentru construirea credibilităţii în faţa publicului. În documentarele cu temă religioasă, personajele sunt cele reale, fie oameni care fac parte din instituţia Bisericii (preoţi, monahi şi ceilalţi), fie oameni care şi-au jertfit viaţa pentru credinţă (mărturisitorii şi pătimitorii din închisorile comuniste) sau simplii credincioşi.

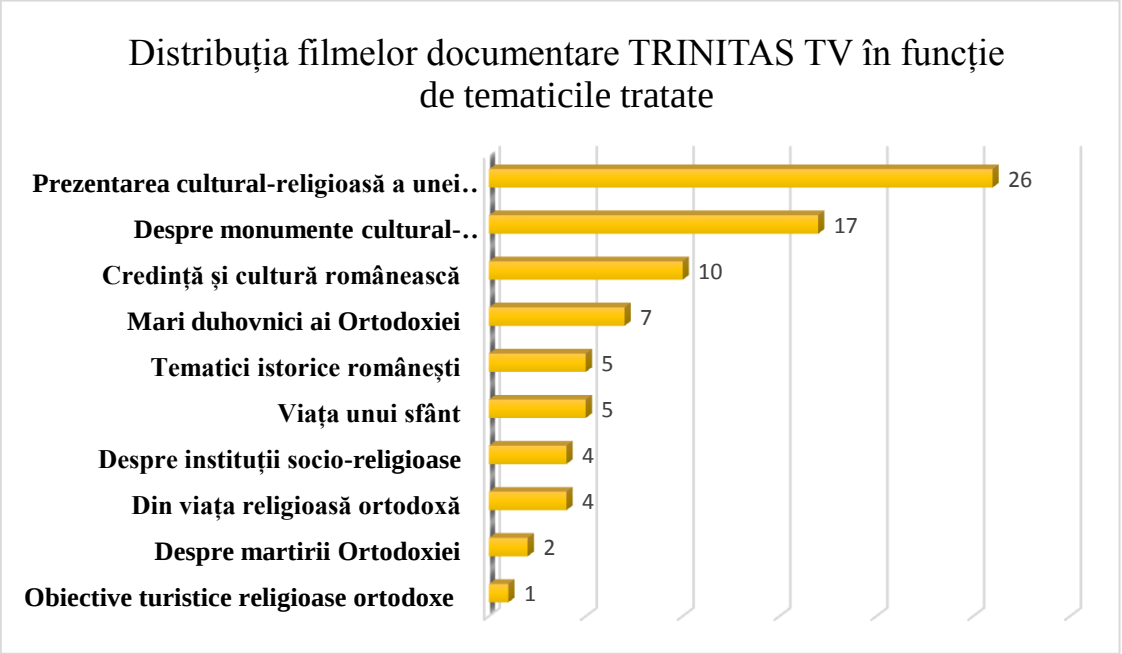

Distribuția filmelor documentare Trinitas TV în raport cu tema acestora

Pornind de la tipologia documentarelor realizate de Bill Nichols (2001), putem să afirmăm că documentarul Trinitas TV nu se poate încadra într-un singur tipar, fiind o întâlnire dintre documentarul expozitiv, întrucât este prezentă vocea naratorului, iar prin ideile exprimate, ale adevărului de credinţă ortodoxă, crezut ca adevărul suprem al vieţii în sine, imaginile invită privitorii la reflecţie, şi dintre documentarul poetic, prin elementele de compoziţie ale imaginilor vizuale prezente în aceste documentare şi prin imaginile vizuale artistice. Este un documentar atipic celui de televiziune, pentru că sunt multe filmări cu cadre largi, de ansamblu, în natură, unde se foloseşte mai mult lumina naturală pentru iluminare, iar la filmările interioare, iluminarea este atât artificială, de cele mai multe ori frontală, dar şi de modelare, cât şi naturală, pentru că tema acestor documentare suportă acest lucru. Însă se folosesc şi cadre mai restrânse, chiar de detaliu, atunci când se iau interviuri anumitor specialişti sau se filmează subiecţii principali ai documentarelor şi se accentuează anumite trăsături de caracter ale acestora, spre exemplu. Un alt aspect al filmării, specific acestor documentare, constă în filmările aeriene, folosite în fiecare film documentar, care au rolul de a introduce privitorul în naraţiunea vizuală a documentarului. Alternanţa dintre cadrele largi filmate şi dintre cele apropiate simbolizează comunicarea omului cu lumea şi comunicarea omului cu divinitatea.

Concluzii

Studiul de faţă propune specialiştilor şi tuturor celor interesaţi de această temă să acorde o atenţie mai mare presei actuale din România cu tematică religioasă sau sacră, întrucât specificul culturii naţionale şi a credinţei strămoşeşti româneşti creează contextul propice pentru realizarea unor produse media cu astfel de tematici.

În acest sens, documentarul Trinitas TV ilustrează specificul unor produse media de televiziune care se pot adresa unui public larg şi cu bune audienţe, în raport cu alte producţii TV. După cum au spus-o şi alţi autori de specialitate, filmul documentar are un rol mult mai mare decât un simplu produs media, are capacitatea de a suprinde nevăzutul, abstractul, care pot face viaţa privitorului mai frumoasă, pe lângă rolurile sale de bază, de a informa şi educa publicul larg.

Tema de faţă a fost tratată rar în domeniul jurnalismului românesc şi în viitor ne propunem să realizăm studii mai ample referitoare la jurnalismul religios actual. În România, jurnalismul religios este prezent şi activ de peste o sută de ani, începuturile sale fiind în Biserică, şi continuă până în zilele noastre, adaptându-se necesităţilor tuturor categoriilor de public, fie şi în mediul online. Presa online este azi o mare de informaţii, de multe ori, haotic aranjate, de aceea este necesar să se păstreze o responsabilitate mai mare în formarea ori modelarea opiniilor publicului. Producţiile de televiziune Trinitas TV s-au adaptat acestor nevoi şi cerinţe şi, prin audienţele prezente, reflectă o tipologie media responsabilă, care implică publicul său în proiectele media realizate.

Bibliografie

Aitken, Ian, *European Film Theory and Cinema: A Critical Introduction*, UK: Edinburgh University Press, 2001
Bazin, Andre, *What is Cinema,* Volume 1 şi 2, USA: University of California Press, 2005
Bodiu, Dionis, *Sacrul prin film: o abordare simbolică a discursului teologic în cinematografie*, Oradea: Ratio et Revelatio, 2018
Branişte, Ene, Branişte, Ecaterina, *Dicţionar Enciclopedic de Cunoştinţe Religioase*, Caransebeş: Diecezană, 2001
Dascălu, Nicolae, *Parabola făcliei aprinse: comunicarea religioasă în era informaţională*, Bucureşti: Basilica, 2012
Gorzo Andrei, *Bunul, răul şi urâtul în cinema*, Iaşi: Polirom, 2009
Ionică, Lucian, *Documentar şi adevăr*, Iaşi: Editura Institutul European, 2013
Modorcea, Grid, *Dicţionarul cinematografic al artelor româneşti*, Bucureşti: Tibo, 2005
Nichols, Bill, *Introduction to Documentary*, USA: Indiana University Press, 2001
(coord.) Petcu, Marian, *Mass media din România după 30 de ani*, Bucureşti: Tritonic, 2020

Webografie

https://ziarullumina.ro
https://www.trinitas.tv/
https://www.youtube.com/TrinitastvRomania/
https://www.facebook.com/trinitastv